

*Кечеджі О. В.,
старший викладач кафедри перекладу
Приазовського державного технічного університету*

АСИМІЛЯЦІЯ ІНШОМОВНИХ ЛЕКСЕМ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ (ГРАМАТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Анотація. Статтю присвячено розгляду збагачення словникового складу сучасної англійської мови, завдяки надходженню до її вокабуляру лексичних одиниць іншомовного походження. Особлива увага приділяється аналізу граматичної асиміляції іншомовних лексем до системи мови-реципієнта.

Ключові слова: лексеми іншомовного походження, граматична асиміляція, сфери надходження.

Постановка проблеми. Система словникового складу мови перебуває в постійному русі. Зміни в системі словникового складу виявляють зміни в житті народу, це явище назв для нових понять і уявлень. Словниковий склад мови найбільш швидко й безпосередньо відбиває всі події в житті та історії соціуму. Протягом усього свого життя будь-яка мова не припиняє використовувати нові лексичні одиниці, що були запозичені з інших мов. Ці запозичення належать до різних галузей життя та діяльності людини.

Тому вивчення запозичень – це велика і дуже цікава галузь дослідження, яка дозволяє вивчити і з'ясувати загальну тенденцію розвитку будь-якої мови. І хоча за роки дослідження запозичень ученими-лінгвістами зроблено дуже багато, проте коло проблем не зменшується, а розширюється. Проблема запозичень належить до фундаментальних проблем лексикології, яка ніколи не втрапить своєї актуальності.

Словниковий склад англійської мови нараховує численну кількість лексичних одиниць іншомовного походження і це є сталим фактом. Кожна мова (англійська також), має властиві їй правила. Саме тому, щоб вільно функціонувати у мові, іншомовні лексичні одиниці повинні бути дуже потрібними мови-реципієнту або пристосуватися до її законів і норм. Пристосування іншомовних лексичних одиниць до системи англійської мови залежить від певних чинників, зокрема від граматичної асиміляції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення лексичних одиниць іншомовного походження (одного зі способів розвитку і збагачення словникового складу сучасної англійської мови) є одним з актуальних завдань сучасного мовознавства. Протягом останніх десятиліть проблема запозичення була висунута науковцями на рівень загальнолінгвістичної. Публікується велика кількість робіт, присвячених вивченню запозичень у різних мовах. Проблема неологізації неодноразово привертала увагу багатьох дослідників (Н. Амосова, У. Ванрайха, Л. Верба, В. Заботкіна, Ю. Зацний, Ю. Жлуктенко, В. Ярцева, G. Nicholson і т.д.).

Ураховуючи той факт, що вокабуляр сучасної англійської мови знаходиться в стані постійного «розширення», завдяки надходженню лексичних інновацій, ціла низка питань, що пов'язані з особливостями функціонування лексем іншомовного походження в сучасній англійській мові, залишається й досі насущним, що, у свою чергу, визначає актуальність нашого дослідження.

Метою статті є виявлення тенденцій пристосування іншомовних лексем до системи мови-реципієнта на основі аналізу граматичної асиміляції запозичених лексичних одиниць у системі сучасної англійської мови, а також їх класифікація та розподіл на групи щодо частотності використання.

Поставлена мета зумовлює вирішення таких завдань: проаналізувати граматичні категорії та парадигми запозичених лексем сучасного англійського вокабуляру; визначити процеси, що сприяють граматичній асиміляції іншомовних лексичних одиниць до системи англійської мови.

Об'єктом дослідження є іншомовна лексика сучасної англійської мови, а **предметом** – особливості асиміляції запозичених лексем до граматичної системи мови-донора (англійської).

Виклад основного матеріалу. Запозичення є невід'ємним складником процесу функціонування та історичної зміни мови, одним з основних джерел поповнення словникового запасу. Іншомовна лексика здатна відбивати факти етнічних контактів, а також культурні, соціальні та економічні зв'язки між мовними етносами.

Під граматичною асиміляцією, вслід за Ю. Жлуктенко, нами розуміється внесення лексичних одиниць іншомовного походження до парадигм відповідних їм частин мови у мові-запозичувачі, а у нашому випадку – англійської мови [1, с.162]. Перш ніж розглядати особливості граматичної асиміляції, вважаємо доречним визначитися із термінами «граматична категорія» та «парадигма слова» для більш чіткого та точнішого аналізу іншомовних лексичних одиниць щодо граматичної системи англійської мови.

«Грамматична категорія – система протиставлених одна одній граматичних форм з однорідним значенням. У цій системі визначною є категоризуюча ознака, наприклад, узагальнене значення часу, особи, стану тощо, що поєднує систему значень окремих часів, осіб, станів і т.д. та систему відповідних форм» [2, с. 115]. У різних мовах граматичні категорії більш-менш відрізняються. Це залежить від їхньої близькості.

«Парадигма – в широкому сенсі – будь-який клас лінгвістичних одиниць, протиставлених одна одній і об'єднаних за наявністю у них загальної ознаки або однакових асоціацій, які вона викликає, найчастіше – сукупність мовних одиниць, які пов'язані парадигматичними відношеннями» [2, с. 366]. Тобто під парадигмою слова розуміється сукупність усіх граматичних різновидів, а саме: словоформ, окресленого слова, граматичного оформлення запозиченої лексичної одиниці щодо правил мови-реципієнта.

Усі запозичені лексичні одиниці розподілено на декілька груп за їх кількісним складом. Першу сходинку в цій класифікації складають іменники, тому що вони є найбільш численною групою іншомовних лексичних одиниць, що надійшли до мови-запозичувача (англійської мови). Другою за кількісним складом є група прикметників. Третю сходинку складають

дієслова. До останньої групи, згідно з нашою класифікацією, увійшли інші частини мови (прийменники, вигуки, займенники тощо).

Пропонуємо почати розгляд асиміляції лексичних одиниць іншомовного походження до граматичних законів англійської мови саме з **іменників**. На нашу думку, це є доречним, тому що саме іменники складають найбільш численну групу запозичених лексичних одиниць, вони є головними у перенесенні реалій мов-донорів до мови-реципієнта.

Грамматична категорія англійських іменників характеризується такими ознаками: числом (однина, множина де додається закінчення **-s**), наявністю артиклів (**a/an, the**), наявністю форманта **'s** або прийменника **of** для позначення родового відмінка. І перш ніж робити будь-які припущення щодо граматичної асиміляції іменників іншомовного походження, ми пропонуємо переглянути деякі приклади, що були обрані методом випадкової вибірки зі словника Andrew Delahunty "Oxford Dictionary of Foreign Words and Phrases", але згруповані згідно з мовою-джерелом та часом їх надходження: **арабські мови**: *jinn – jinn, jinns* (19 ст.); **африканські мови**: *ou – ouens, ous* (19 ст.); *rand – rands* (19 ст.); **венгерська мова**: *csardas – csardas* (19 ст.); **грецька мова**: *agape – agapae, agapes* (17 ст.); *agora – agorae, agorai, agoras* (16 ст.); *Demos – Demoi* (18 ст.); *ostracon – ostraca* (19 ст.); **іспанська мова**: *abrazo – abrazos* (20 ст.); *bolero – boleros* (18 ст.); *coquito – coquitos* (19 ст.); *criollo – criollos* (19 ст.); *cuadrilla – cuadrillas* (19 ст.); *desaparecido – desaparecidos* (20 ст.); **італійська мова**: *accelerando – accelerandos, accelerandi* (19 ст.); *acciaccatura – acciaccaturas, acciaccature* (19 ст.); *adagio – adagios* (17 ст.); *cappuccino – cappuccinos* (20 ст.); *Corso – Corsos* (17 ст.); *crostino – crostini* (20 ст.); *decrescendos – decrescendo* (19 ст.); *diabolo – diabolos* (20 ст.); *intarsio – intarsios* (19 ст.); *intermezzo – intermezzi, intermezzos* (18 ст.); *ovolo – ovoli* (17 ст.); **китайська мова**: *dazibao – dazibao* (20 ст.); **латинська мова**: *abscissa – abscissae, abscissas* (17 ст.); *addendum – addenda* (17 ст.); *corpus – corpora, corpuses* (LME); *corrigendum – corrigenda* (19 ст.); *credo – credos* (ME); *crux – cruxes* (17 ст.); *damnum – damna* (19 ст.); *decennium – decennia, decenniums* (17 ст.); *intermedium – intermedia, intermediums* (16 ст.); *interregnum – interregnums, interregna* (16 ст.); **російська мова**: *blin – blini, bliny, blinis* (19 ст.); **турецька мова**: *dervish – dervishes* (16 ст.); **французька мова**: *abatis (abattis) – abat(t)is, abatises* (18 ст.); *abbé – abbé* (16 ст.); *bombe – bombe* (19 ст.); *croûton – croûton* (19 ст.); **хінді**: *dekkko – dekkos* (19 ст.); **японська мова**: *daimyo – daimyos* (18 ст.); *inro – inros* (17 ст.); *issei – issei* (20 ст.); *kakemono – kakemonos* (19 ст.); *kami – kami* (17 ст.); *kana – kana* (18 ст.); *kanji – kanji* (20 ст.); *kimono – kimonos* (17 ст.); *tanka – tanka, tankas* (19 ст.).

Як показують приклади зі словника Andrew Delahunty "Oxford Dictionary of Foreign Words and Phrases", більшість запозичених лексичних одиниць є іменниками. Приблизно половину з них складають обчислювальні іменники. Але не всі з них виявляють стабільність під час утворення множини, тобто не формують множину згідно з граматичними законами англійської мови, що є свідомством факту непристосування до правил мови-запозичувача і, як ми бачимо, це не залежить від терміну надходження запозичених лексичних одиниць до системи англійської мови. Приклади свідчать, що деякі іменники, які були запозичені англійською мовою у XIX – XX століттях, пройшли граматичну асиміляцію швидше, ніж ті, які надійшли до англійської мови набагато раніше. Ми можемо зробити висно-

вок, що час надходження іменника іншомовного походження є неважливим фактором утворення множини. Деякі з них, під час утворення множини, показують своє варіювання, що говорить про поступову асиміляцію до граматичних норм англійської мови.

І навіть іменники латинського та грецького походження показують свою поступову граматичну асиміляцію, які раніше вважались винятком щодо норм англійської мови тому, що «при деяких обставинах виявляється свідоме прагнення зберегти в запозичених словах морфологію мови-джерела, як, наприклад, під час застосування латинських форм множини <...>. У всіх цих випадках в основі <...> лежить прагнення показати свою освіченість, яка пов'язана із знанням мови-джерела, відіграє роль та престиж самої цієї мови» [3, с. 82]. Згідно з фактичним матеріалом ми вважаємо, що час має свій вплив на мову і свої наміри щодо асиміляції англійською мовою запозичених лексичних одиниць. І вже сьогодні не можна з упевненістю погодитися зі словами У. Ванрайха та М. Мостового, які також зауважують, що «запозичення із класичних мов часто зберігають свою граматичну форму множини» і додають, що лише «поодинокі слова з цієї групи запозичень набули форми множини, властивої англійській мові» [4, с. 169].

Приклади, подані нижче, показують інший вид англійської граматичної категорії, зокрема вживання артиклів перед запозиченими лексичними одиницями під час їх надходження до граматичної системи англійської мови. Це стосується навіть іменників тих мов-донорів у граматиці, у яких вони відсутні:

"One of my primary considerations is the geometry of the reactor and the likelihood that people are in a configuration that would give them full-body radiation. It's not impossible, but it's highly unlikely. They have to be exposed in their entirety from three to four metres to get a whole-body dose. This is not a kamikaze situation" [7].

Згідно з наданими прикладами, можна зауважити, що більшість запозичених лексичних одиниць набувають визначеного артикля. Ми вважаємо, що цей факт може бути викликаний тим, що не завжди можна з упевненістю сказати, чи є той або інший іменник обчислювальним (адже саме з ними використовуються невизначені артикли), а визначений згідно із законами англійської граматики може використовуватися в обох випадках. Але також спостерігаються випадки, коли іменники іншомовного походження використовуються в атрибутивній функції. Це вказує на перехід деяких власних назв до розряду загальних та використання їх в атрибутивній функції, адже в цьому випадку непотрібно використовувати артикли, або небажання автора використовувати іменник іншомовного походження у множині:

Luminato events will also close the eastbound lanes of Queen's Quay West between Spadina Avenue and Simcoe Street all weekend [8].

She was a political adviser to Mohammad Khatami, the reformist president from 1997 to 2005, and chancellor of al-Zahra University for women in Tehran – until she was removed by Mr. Ahmadinejad in 2006 because she invited Shirin Ebadi, the Iranian human-rights activist and Nobel laureate, to give a lecture [9].

Що стосується роду англійських іменників, то треба зауважити, що вони не мають чіткого вираження. Але треба розрізняти рід запозичених лексичних одиниць, тому що в контексті їх також необхідно замінювати відповідними займенниками для запобігання повторення одного й того ж іменника. Цей випадок, на нашу думку, стосується тільки власних імен, тому що

будь-які інші іменники в граматичній системі англійської мови замінюються займенником *it*. За таких умов ми пропонуємо або звертатися до етимології лексичної одиниці іншомовного походження або встановлювати її рід згідно з контекстом. Таке явище ми можемо спостерігати у вищенаведених прикладах, де іменники іншомовного походження використовуються в атрибутивній функції. Другий випадок ми вважаємо найбільш удалим, тому що саме контекст може більш чітко показати нам його рід.

Щодо утворення родового відмінка іменників іншомовного походження, ми вважаємо (і нашу позицію підтверджують наведені приклади), що в цьому разі ми можемо говорити лише про часткову адаптацію, тому що ми не спостерігаємо використання форманта *'s*, а лише приєднання *of*. На нашу думку, приєднання замість форманта використовується для більш точнішої та чіткої вимови запозичених лексичних одиниць, тобто щоб більш чітко окреслити іншомовну лексичну одиницю та використовувати її в початковій формі без додавання до неї відповідних англійських граматичних елементів.

The harshness of the government repression is provoking allegations of hypocrisy against Washington, London and Paris [10].

Наступною групою іншомовних лексичних одиниць, яку ми пропонуємо проаналізувати, є **прикметники**, тому що вони займають друге місце у нашому рейтингу частотності використання у мові-реципієнті. Граматична асиміляція прикметників іншомовного походження відбивається у їхній здібності утворювати ступені порівняння згідно з правилами англійської мови, а також втрачати іншомовними прикметниками множину під час використання їх з іменниками, які знаходяться у множині (як це відбувається у французькій мові) та переміщенням їх у препозицію [1, с.162]. Щоб мати уявлення про граматичну адаптацію прикметників іншомовного походження, пропонуємо переглянути такі приклади із словників Andrew Delahunty "Oxford Dictionary of Foreign Words and Phrases", John Ayto "A Century of New Words", Kerry Maxwell "Brave New Words (A Language Lover's Guide to the 21st Century)", які було обрано методом суцільної вибірки: *bourgeois*, *dirigiste*, *distrain*, *louche*, *manqué*, *mezzanine*, *nouveau pauvre*, *nouveaux riches*, *parvenu*, *sportif* (фран.); *pro bono* (латин.); *gemutlich* (нім.).

Impressed by Novelli's way with classic bourgeois cuisine, Rothschild got it into his head that his brilliant young chef should cross the Channel to learn English [11].

In Britain right now there is a controversy over the government supposedly telling researchers, These are the goals or programs we want you to support. Britain actually seems more dirigiste than France [12].

Her manner was shy and rather distraint, as if the last thing she wanted was to be taken for what she then was: the best living English novelist [13].

Ураховуючи надані приклади, можемо зробити висновок, що граматична асиміляція прикметників є частковою, тому що, з одного боку, спостерігається перехід прикметників іншомовного походження (французьких) у препозицію стосовно іменників, а з другого – декілька із них зберігають свою етнічну позицію. Деякі з прикметників іншомовного походження утворюють аналітичну форму вищого ступеня за допомогою **more** або **rather**, тому в цих випадках можна говорити про їх асиміляцію щодо граматичних правил мови-запозичувача (англійської). У процесі нашого дослідження ми спостерігали багату кількість іншомовних прикметників, але, на нашу думку, ми

не маємо права робити стовідсоткові висновки щодо їх граматичної асиміляції, тому що велика кількість цих іншомовних прикметників не зустрічалась у контексті. Зокрема завдяки використанню їх у контексті можна надати більш статистично достовірні результати та висновки.

Що стосується граматичної асиміляції **дієслів** іншомовного походження, то вона виявляється у додаванні закінчень, притаманних дієсловам англійської мови, в утворенні наказового способу, тобто пристосуванні їх до граматичної системи типових англійських дієслів.

People from poorer countries whose own economies offer them no hope will continue to migrate [14].

Уважаємо, що всі дієслова, наведені у словниках, але які не зустрічалися у контекстах (*mau-mau*, *nonplus*, *obiit*, *parole*, *pipette*, *powwow*, *rendezvous*, *schmaltz*), підпадають під повну граматичну асиміляцію, адже інакше не має жодного сенсу в їх надходженні до мови-запозичувача та їх використанні, і, на нашу думку, вони не були би зафіксовані словниками.

До запозичень **інших частин мови** нами були зараховані прийменники (*propos*, *chez*, *mit*, *pace*, *per*, *pro*, *sans*, *vis-à-vis*); вигуки (*cui bono*, *ganbaro*, *lechayim*, *merde*, *namaste*, *olé*, *om*, *ou*, *presto*, *prosit*, *salaam*, *salut*, *shanty*, *slainte*, *tant pis*, *tiens*, *totsiens*, *touché*, *viva*, *vivat*, *vive*, *voetsak*, *violà*, *zut*); займенники (*moi*).

We're sitting at a table on the terrace outside Chez Janette, a bar in the Trois-Cents quarter [15].

The workers' nightly meeting ends with shouts of "ganbaro!" ("let's keep going") [16].

"Pakistan does not subscribe to the notion of Af-Pak. This has been abundantly made clear to the US on a number of occasions", she said, adding that Pakistan has its own assessment of the strengths and weakness of the strategy and approach being followed by US/ISAF vis-a-vis counter-terrorism and on issues of peace and security in Afghanistan [17].

На нашу думку, усі ці частини мови можна приєднати до однієї групи, тому що під час розгляду їх функціонування в системі мови-реципієнта (на заставі наведених вище прикладів), ми спостерігаємо той факт, що вони є незмінюваними частинами мови. Якщо вони виконують однакові з власномовними лексичними одиницями (що належать до цієї групи) функції та займають відповідні щодо граматичних правил англійської мови місця, ми вважаємо, що ця група лексичних одиниць іншомовного походження належить до асимільованих.

Висновки. Підбиваючи підсумок, можна зазначити, що граматична асиміляція іншомовних лексичних одиниць полягає у їх пристосуванні до граматичної системи мови-реципієнта. Ураховуючи наведені приклади, маємо зауважити, що не всі вони втрачають свої власномовні граматичні категорії і парадигми і набувають нових, властивих мові-запозичувачу. Деякі іншомовні лексичні одиниці зберігають граматичні форми, які властиві мові-донору, а саме: деякі іменники зберігають свої власномовні закінчення множини; прикметники іншомовного походження утворюють ступені порівняння за допомогою слів **more**, **less** й іноді зберігають свою постпозицію (що не властиво граматичним правилам англійської мови); що стосується прийменників, вигуків та займенників, то вони взагалі зберігають форми мов-донорів, але щодо місцезнаходження у реченні відповідають граматичним законам англійської мови.

Перспективою подальшого дослідження вважаємо розгляд фонологічної та словотворчої асиміляції іншомовних лексем щодо функціонування в системі сучасної англійської мови.

Література:

1. Жлуктенко Ю. Английские неологизмы. Киев: Наукова думка, 1983. 172 с.
2. Ярцева В. Лингвистический энциклопедический словарь / Гл. ред. В. Ярцева. Москва: Сов. энциклопедия, 1990. 685 с.
3. Вайнрайх У. Языковые контакты. Киев: Изд. При Киевском государственном университете изд. Объединения «Вища школа», 1979. 215 с.
4. Мостовий М. Лексикологія англійської мови: Підруч. для ін-тів і фак. інозем. мов. Харків: Основа, 1993. 256 с.
5. Delahunty A. From Bonbon to Cha-cha Oxford Dictionary of Foreign Words and Phrases / A. Delahunty. New York, Oxford: Oxford University Press, 2008. 411 p.
6. Ayto J. A Century of New Words. New York, Oxford: Oxford University Press, 2007. 250 p.
7. Page of Justin McCurry. URL: <https://www.theguardian.com/world/2011/apr/01/japanese-nuclear-workers-groundwater>.
8. Page of Staff. URL: <https://www.theglobeandmail.com/news/national/luminato-fundraisers-mean-street-closings/article1198959>.
9. Page of Patrick Martin. URL: <https://www.theglobeandmail.com/news/world/women-emerge-as-major-political-force-in-iran/article4276381>.
10. Page of Patrick Cockburn. URL: <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/bahrain-escapes-censure-by-west-as-crackdown-on-protesters-intensifies-2269638.html>.
11. Page of Mark Honigsbaum. URL: <https://www.theguardian.com/uk/2005/apr/22/foodanddrink>.
12. Page of D.D. Guttenplan. URL: <https://www.nytimes.com/2011/05/23/education/23iht-educlede.html>.
13. Page of Julian Barnes. URL: <https://www.theguardian.com/books/2008/jul/26/fiction>.
14. Page of Felicity Lawrence. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/jun/30/migrants-workers-rights-migration-employers-cheap-foreign-labour>.
15. Page of Alain Mabanckou. URL: <https://www.theguardian.com/books/2011/apr/21/chez-janette-alain-mabanckou-story>.
16. Page of Justin McCurry. URL: <https://www.theguardian.com/world/2011/apr/01/japanese-nuclear-workers-groundwater>.
17. Page of Maqbool Malik. URL: <https://nation.com.pk/08-Apr-2011/fosays-its-washingtonsfailure-not-islamabads>.

Кечеджи О. В. Ассимиляция иноязычных лексем в современном английском языке (грамматический аспект)

Аннотация. Статья посвящена описанию обогащения словарного состава современного английского языка за счет заимствованных лексических единиц. Особое внимание уделяется анализу грамматической ассимиляции иноязычных лексем к системе языка-реципиента.

Ключевые слова: лексемы иноязычного происхождения, грамматическая ассимиляция, сферы поступления.

Kechedzhi O. Assimilation of borrowings in modern English (grammatical aspect)

Summary. The paper deals with the enrichment of modern English at the expense of borrowings. Special attention was concentrated on the grammatical assimilation of borrowings in the recipient language.

Key words: lexemes of foreign origin, grammatical assimilation, spheres of income.